

pravljica ne obstaja zgolj v eni različici, temveč se pravljичni motivi iz besedila v besedilo ponavljajo. Analiziral je najpogostejše finske, nemške in danske pravljice ter jih sistematiziral glede na njihove sižeje. Njegovo delo je nadgradil ameriški folklorist Stith Thompson, ki je sistem prevedel v angleški jezik in ga dopolnil s širšim naborom pravljic indoevropskega porekla, zadnja verzija indeksa pa je izšla leta 2004, ko ga je posodobil nemški profesor Hans-Jörg Uther. Poleg *Morfologije pravljic* ruskega folklorista Vladimirja Jakovljeviča Proppa je mednarodna klasifikacija po Aarne-Thompson-Utherju (oz. ATU) še danes eno najpomembnejših orodij za sistematizacijo ljudskih pravljic.

Aarne in njegova naslednika so pravljice sistematizirali glede na to, katere motive vsebuje določeno ljudsko besedilo in kako si ti motivi sledijo. Tako so prišli do sedmih krovnih kategorij, vsaka izmed njih pa ima še svoje podkategorije, ki bralcu pomagajo pri raziskovanju in klasifikaciji ljudskih pravljic. Krovne kategorije so sledeče: živalske pravljice, čudežne pravljice, verske zgodbe, novelistične zgodbe, pravljice o neumnem orku (velikanu, vragu), šaljive zgodbe, pravljичne formule. Če želi, na primer, bralec najti različne variante pravljice, ki jo širom sveta poznamo kot Grimmovo (in kasneje Disneyevo) *Sneguljčico*, zadostuje, da v internetni brskalnik vtipka »ATU type Snow White« in odprl se mu bo seznam strani, ki ga bodo vodile do pravljic tipa 709 – se pravi, do različnih variant zgodbe s podobnim nizom motivov, kot ga najdemo v *Sneguljčici*. Slednje že zdavnaj niso več omejene zgolj na tiste različice, ki sta jih zapisala Aarne in Thompson: poleg že omenjenega Utherja so namreč njuno delo dopolnjevali mnogi raziskovalci različnih narodnosti in na ta način kos za kosom nadgrajevali (predvsem evropski) »pravljичni« zemljevid z lokalnimi raz-

ličicami znanih (pa tudi manj znanih) ljudskih pravljic.

V knjigi *Tipni indeks slovenskih ljudskih pravljic: Živalske pravljice in basni* je dr. Kropelj Telban zbrala 151 pravljичnih tipov s pripadajočimi variantami, ki sledijo ATU klasifikaciji, tem pa je dodala še 17 pravljичnih tipov, ki so v slovenskem izročilu pogosti in zanj posebej značilni. Da bi naredila knjigo privlačno tudi za širše bralstvo, je za vsak tip vključila tudi vsaj po eno v celoti zapisano pravljico, kar za mednarodne indekse, kjer so navedeni zgolj viri, ki bralca usmerjajo do določenega zapisa, ni običajno. Knjiga tako predstavlja najbolj celovit pregled slovenskih ljudskih pravljic z živalsko tematiko, kar jih je kdaj izšlo, hkrati pa nudi tudi možnost primerjave med različnimi načini zapisovanja in obdelave ljudskih besedil, ki segajo od najbolj grobih prepisov govorjene besede do umetelnih prepisnitev. Zaradi slednjega je lahko knjiga tudi dobrodošel pripomoček učiteljem, ki skušajo učencem razložiti večno spreminjajočo se naravo ljudskih pravljic.

Ana Duša

KAMNIŠKE PRAVLJIČNE POTI

Irena Cerar: *Kamniške pravljичne poti: družinski izletniški vodnik*. Ilustr. Polona Lovšin in Milan Erič. Spremna beseda: Breda Podbrežnik Vukmir. Ljubljana: Sidarta, 2015.

Irena Cerar (1970), diplomirana literarna komparativistka, od leta 2003 odgovorna urednica otroške revije *National Geographic Junior*, je tudi planinska vodnica PZS in pripovedovalka pravljic. V letih 2007–2013 je bila stalna sodelavka Mednarodnega festivala gorniškega filma

Domžale (poteka pod okriljem Društva za gorsko kulturo), na katerem je zasnovala ter izvajala otroški program. V sodelovanju z Matično knjižnico Kamnik¹ vodi Kamniške pravljичne poti, družinske izlete s pripovedovanjem pravljič. Je ena od soustanoviteljic Križnikovega pravljичnega festivala v Motniku, pa tudi redna gostja številnih pripovedovalskih srečanj, festivalov in večerov. Pravljičice pripoveduje ob različnih priložnostih, a najbolj jo zanima pripovedovanje v naravi.

Svojo ljubezen do narave, posebno planin, in do pravljič, pa tudi do branja, Irena Cerar združuje v svojih izvirnih priročnikih, ki družine spodbujajo k spoznavanju naravne in kulturne dediščine Slovenije in obenem k branju. Izdala je že dva odlična družinska izletniška vodnika: *Pravljične poti Slovenije* (2004, 2007, 2012) in *Pravljične poti v zgodovino* (Sidarta, 2009, 2010).

Tudi ta tretji – *Kamniške pravljичne poti* – ki vsebuje **20 izletov po Kamniku in okolici**, ima prav takšen domišljen koncept. Izhodišče za vsak izlet je ljudska pravljica ali povedka, izlet pa nas popelje na kraje, omenjene v pravljičah, ki so dodatno predstavljeni z informativnim besedilom (preglednim zemljevidom in z vsemi potrebnimi podatki za pripravo in izvedbo izleta). Predlagani izleti so različnih težavnostnih stopenj, od kratkih in nezahtevnih sprehodov do planinskih izletov v sredogorje, zato lahko v vodniku vsaka družina najde svojim izkušnjam in željam primeren izletniški cilj.

Podobno kot prejšnja dva vodnika je tudi ta bogato ilustriran in opremljen s fotografijami. Ilustracije sta prispevala akademska slikarja Polona Lovšin in Milan Erič, ki vsak s svojo prepoznavno likovno govorico oživljata ljudske pripovedi ter jih dopolnjujeta. Knjiga je opremljena tudi s fotografijami različnih avtorjev, med njimi jih je veliko iz projekta Kamniške pravljичne poti (avtorica vodnika z otroki).

Priročnik je strokovno pregledal izjemen poznavalec kamniških pešpoti Bojan Pollak, izčrpen strokovni uvod z naslovom *Bogata slovstvena folklor Kamnika in okolice* je prispevala mag. Breda Podbrežnik Vukmir, direktorica Matične knjižnice Kamnik, ki je tudi sama ne le zbirateljica ljudskih pravljič, ampak tudi njihova strastna pripovedovalka. Naj opozorimo še na preostalo bogastvo priročnika: na koncu so opombe k pravljičam, seznama virov in literature za nadaljnje raziskovanje in zemljevid z obravnavanimi kraji. Takšen vodnik ne spodbuja le izletnikovanja, ampak tudi branje, predvsem ljudskih razlagalnih pravljič in celo vrsto zelo različnega informativnega (poučnega) bralnega gradiva. Izvirno in navdihujoče za družinske člane vseh generacij: »s knjigo v svet« slovenske naravne in kulturne dediščine, k spoznavanju in pristnemu doživljanju.

Obsežen nabor zahval na kraju priročnika potrjuje, da je Irena Cerar znala zbrati in povabiti k nastanjanju »kamniških pravljичnih poti« – tako projekta kot priročnika – celo vrsto sodelavcev, ki

¹ Matična knjižnica Kamnik je prejela nagrado Slovenske sekcije IBBY 2013 za izjemne dosežke na področju promocije branja, posebej mladinske književnosti. To izvaja tudi z ohranjanjem in širjenjem lokalnega folklornega pripovedništva, med drugim s projektom Kamniške pravljичne poti, ki ga od leta 2010 izvaja v sodelovanju z Ireno Cerar (glej revijo *Otrok in knjiga*, št. 88). Zato smo še posebej veseli, da so »pravljичne poti«, preverjene v naravi, izšle tudi v knjižni obliki.

opravljajo res imenitno delo. Še naprej želimo Matični knjižnici Kamnik in vsem njenim sodelavcem veliko zadovoljnih udeležencev na pravljичnih potepanjih in veliko bralcev družinskega izletniškega vodnika *Kamniške pravljice ne poti!*

Tilka Jamnik

MLADINSKI ROMAN O VERI

Siobhan Dowd: *Barjanski otrok*. Prev. in spr. beseda Tina Mahkota. Hlebce: Zala, 2014, 327 str.

Pripoved je spletena iz treh vzporednih tokov, ki se nam razkrivajo skozi razumevanje in občutenje osrednjega junaka Fergusa McCanna.

Prvi tok je Fergusov vsakdan v letu, ko je dopolnil 18 let. Živi v majhnem kraju z izmišljenim imenom Drumleash, nekje na tromeji irskih grofij Donegal, Leitrim in Fermanagh. Poleg mame gospodinje, očeta, ki je zaposlen v bližnji delavnici, in brezposelnega strica ima še mlajši sestri in starejšega brata, ki je kot pripadnik republikanske armade v tem času zaprt v zaporu HM Maze.¹ Pripravlja se na maturo in šoferski izpit ter sanja o študiju medicine v Aberdeenu na Škotskem. Je navdušen tekač. Čeprav doma ne trpijo pomanjkanja, se tudi njim pozna gospodarska kriza, zato si pomagajo z drobnimi iznajdljivostmi, kot je skrivno rezanje šote v hribih. Na enem od teh podvigov Fergus odkrije v šoto zakopano truplo deklice in s tem dogodkom se zgodba začne. Zaradi najdbe

barjanskega trupla pride v Drumleash arheologinja, ki se s hčero Coro nastani v Fergusovem domu. Kot najditelj Fergus z njima sodeluje in se v Coro zaljubi. To prelomno poletje zanj, za njegovo družino in deželo opravi maturo in ob kaosu, povezanim z njegovim bratom, opravi tudi zrelostni izpit, s katerim se poslovijo od otrošva.

Drugi tok dogodkov določata zgodovinski kraj in čas. Prizorišče pripovedi je namreč mejno območje med najsevernejšo grofijo Republike Irske Donegal² in Severno Irsko. To mejno območje je bilo vse od konca osamosvojitvene vojne in razdelitve Irske na Republiko Irsko in britansko Severno Irsko leta 1921 prizorišče ilegalnih prehodov ljudi, orožja in idej (največkrat v obliki »težav« ali »The Troubles«, kot imenujejo Angleži obdobje od 1969 do 1972). Čas dogajanja je uokvirjen v poletne mesece leta 1981, verjetno enega najbolj zaznamovanih let novejših irske zgodovine, ko se je gladovna stavka irskih republikanskih borcev prevesila v svoj tragični vrh. Prva gladovna stavka zaprtih pripadnikov Začasne IRE (Irske republikanske armade) je bila v resnici že maja leta 1972, ko so z njo dosegli status vojnih ujetnikov. Toda leta 1976 je nova laburistična vlada ta privilegij odpravila in zapornike preselila v nov zapor, ki ga je postavila v opuščnem letalskem oporišču Long Kesh z imenom HM Prison Maze. Od takrat so zaprti pripadniki IRE na različne načine protestirali proti ukinitvi statusa vse do oktobra 1980, ko je sedem zapornikov začelo gladovno stavko. Po 53 dneh so stavko prekinili, ker so mislili, da je britanska vlada njihove zahteve sprejela. Ko je postalo jasno, da njihovih zahtev London ne bo izpolnil, je Bobby Sands,

¹ HM: Her Majesty (Njenega veličanstva).

² V grbu grofije Donegal je napis v latinščini: Mutuam habeatis caritatem (Have love for one another / Ljubite drug drugega).